

TOMASZ CZAPIEWSKI
Szczecin
ORCID: 0000-0002-7861-8455

PARTIA NIEPODLEGŁOŚCI ZJEDNOCZONEGO KRÓLESTWA (UKIP) STUDIUM PARTII EUROSCEPTYCZNEJ

WPROWADZENIE

Partia Niepodległości Zjednoczonego Królestwa (ang. *United Kingdom Independence Party, UKIP*) przed długi czas nie była przedmiotem intensywnych badań, przynajmniej nie w takim stopniu jak kontynentalne partie eurosceptyczne. Mogło to zaskakiwać, zwłaszcza biorąc pod uwagę skuteczną mobilizację wyborców partii, która już w 1999 r. miała swoich reprezentantów w Parlamencie Europejskim. Z drugiej strony, przyczyn owego długotrwałego pomijania partii można szukać w jej słabości organizacyjnej, wynikającej m.in. z niestabilności czy nieustających sporów wewnętrznych, a także z tego, jak to ujął Simon Usherwood w 2008 r., że była „zbyt mała, by stanowić przedmiot zainteresowania jako partia polityczna, ale zbyt duża i zbyt szczegółowa, by mogła być traktowana jako grupa nacisku” (2008). W polskiej literaturze przedmiotu pozostawienie *UKIP* jako pobocznego wątku analiz procesu brexitu czy brytyjskiego systemu partyjnego trwa do dzisiaj – najczęściej program i działania partii przedstawia się w kontekście badań eurosceptycyzmu Partii Konserwatywnej (Pająk 2017).

Celem artykułu jest analiza programowa *UKIP*, która ma układ problemowy. Podstawą analizy są nie tylko dokumenty programowe, przyjmujące w warunkach brytyjskich głównie formę manifestów, ale także szeroko rozumiane aktywności, w tym wypowiedzi liderów partii, uwzględniające ich funkcje w pozyskiwaniu poparcia wyborców. Podstawowe ramy czasowe badania partii określono na lata 2006-2016, choć miejscami uwzględnia się odniesienia do wcześniejszego i późniejszego okresu jej funkcjonowania. Jakkolwiek partia przeżywała w tym czasie zmiany przywództwa i politycznej strategii, to *UKIP* z lat 2006 i 2016 łączy jednak dwa kluczowe elementy: postać Nigela Farage’a i wspólny rdzeń programowy. Wskazane wyżej ramy wyznacza data objęcia przywództwa w partii przez Farage’a oraz data jego ostatecznej rezygnacji z tej funkcji (wcześniej czynił to dwukrotnie, ale tymczasowo). Okres ten wyróżniono z dwóch powodów: przyjęcia konkretnej wizji programowej przez partię pod przywództwem Farage’a, ale także faktu, że w tym czasie odnosiła ona swoje największe sukcesy wyborcze, zmieniając status i wpływając choćby pośrednio na decyzje najważniejszych podmiotów politycznych.

Wskazany wyżej jako przedmiot badań program partii określają trzy przewodnie motywy, pozwalające uchwycić i wyjaśnić istotę apelu programowego i działań *UKIP*: eurosceptycyzm, wrogość wobec imigracji oraz populistyczny antyelitaryzm. W wyniku prowadzonych badań w każdym z tych obszarów wyodrębniono jedną kwestię, która ukazuje zjawisko w bardziej złożony sposób. W przypadku eurosceptycyzmu akcentuje się zatem ważną rolę Parlamentu Europejskiego dla funkcjonowania partii. W przypadku wrogości wobec imigracji szerzej analizuje się działania mające na celu uniknięcie zarzutów o rasizm. Wyjaśnienie wymiaru populistycznego partii poszerzono o ukazanie roli lidera oraz w szczególności o pomijaną w badaniach tej partii kwestię bezpieczeństwa wśród postulatów programowych.

Poza przedmiotem niniejszego badania pozostawiono zagadnienia taktyki wyborczej partii (np. selekcja docelowych okręgów wyborczych) oraz relacji *UKIP* z innymi partiami w systemie partyjnym, w szczególności na poziomie interakcji między partiami i ich wpływu na treść kluczowych decyzji politycznych. Mowa tu o więzi *UKIP* z torysami, nie bez racji określanej nawet mianem symbiotycznej (Bale 2018) oraz przeprowadzeniu w 2016 r. referendum w sprawie dalszego członkostwa Wielkiej Brytanii w Unii Europejskiej, które to zagadnienia były już na gruncie polskim naukowo eksplorowane (Kaczorowska 2016, Galent 2017, Musiał-Karg 2016, 2017, Pająk 2017, Kułakowska 2017, Zuba 2017, Czapiewski 2018, Gagatek 2018, Koszel 2018, Riedel 2018, Żukiewicz 2018).

HISTORIA PARTII

Partia powstała w 1991 r. pod nazwą Ligi Antyfederalistów, a została przemianowana na *UKIP* w 1993 r. (dlatego też niektórzy wskazują ten rok jako początek istnienia formacji). Wykorzystanie w nazwie pojęcia Zjednoczonego Królestwa w miejsce Wielkiej Brytanii było związane z chęcią ograniczania skojarzeń ze skrajnie prawicową Brytyjską Partią Narodową (ang. *British National Party, BNP*). Założycielem partii i jej pierwszym liderem był Alan Sked, wykładowca akademicki i profesor *London School of Economics*, wcześniej związany z tzw. grupą brugijską (ang. *Bruges Group*) (Sadowska-Wieczek 2017). *UKIP* w wyborach w 1997 r. wystawił ledwie 194 kandydatów i zdobył 0,3% głosów¹. Tylko jednemu kandydatowi, młodemu aktywiście Nigelowi Farage'owi, udało się odzyskać depozyt (czego warunkiem było przekroczenie progu 5% głosów) w okręgu Salisbury². W tym samym roku Sked stracił władzę w wyniku działań frakcji, którą kierował współpracujący z Farage'iem Mi-

¹ Być może *UKIP* nie przetrwałaby jako partia, gdyby nie śmierć multimilionera Jamesa Goldsmitha w 1997 r., który trzy lata wcześniej założył konkurencyjną Partię Referendum (ang. *Referendum Party*). Jej podstawowym postulatem było, zgodnie z nazwą, doprowadzenie do referendum w sprawie członkostwa w UE. Dzięki ogromnym zasobom finansowym miała ona wyraźną przewagę organizacyjną i osiągała relatywnie lepsze wyniki wyborcze.

² Po czasie sam to skomentował następująco „Byłem jedynym, który próbował (...) Reszta to byli sami intelektualści. Myśleli, że polityka dzieje się w kawiarniach”.

chael Holmes (następca w funkcji lidera). Były przywódca odszedł z partii, zarzucając rywalom, że cała formacja została zinfiltrowana przez szpiegów *BNP*. W 1999 r. Holmes został odwołany w wyniku sporu z Zarządem Krajowym po wyborach do PE, które przyniosły pierwsze mandaty dla partii w wyborach na szczeblu krajowym – uzyskali je Farage, Holmes oraz Jeffrey Titford. Ten ostatni został wybrany następcą Holmesa i poprowadził partię do wyborów parlamentarnych w 2001 r. Problemem dla *UKIP* w tym czasie był zwrot Partii Konserwatywnej pod przywództwem Williama Hague'a na bardziej eurosceptyczne pozycje. Kierujący *UKIP* w latach 2002-2006 Roger Knapman, w przeszłości poseł Partii Konserwatywnej i członek gabinetu Johna Majora, rozpoczął proces jej profesjonalizacji (Ford, Goodwin, 2014: 33-34). W 2004 r. partia stała się spółką z ograniczoną odpowiedzialnością (do wysokości poręczenia, ang. *Private Company Limited by guarantee*). Rozwojowy trend przerywany był regularnie wewnętrznymi konfliktami i odejściami z partii – Knapman musiał się mierzyć z buntem Roberta Kilroya-Silka, znanego prezentera telewizyjnego, który z drugiej strony pomógł partii budować większą rozpoznawalność. Lata 2006-2009 oraz 2010-2016 to okres przywództwa Farage'a (przed wyborami do Izby Gmin w latach 2009-2010 liderem był Lord Pearson). W tym czasie widoczne było poszerzenie programu o elementy inne niż wyłącznie eurosceptycyzm czy żądanie przeprowadzenia referendum w sprawie członkostwa.

Szczytowym momentem siły i popularności *UKIP* były lata 2014-2016, pomiędzy wyborami do Parlamentu Europejskiego a referendum europejskim. Choć wybory do PE w 2014 r. cieszyły się w Wielkiej Brytanii ograniczonym zainteresowaniem, o czym świadczy frekwencja, tradycyjnie wykazując najniższe wartości w UE, to fakt, że po raz pierwszy od 1906 r. w wyborach powszechnych zwyciężyła partia polityczna inna niż Partia Pracy czy konserwatyści był znaczący. W Europie w tych wyborach wiele partii eurosceptycznych lub nacjonalistycznych osiągnęło zaskakująco dobre wyniki. W samej Wielkiej Brytanii liczbę 100 000 głosów przekroczyły takie ugrupowania jak Niepodległość od Europy (ang. *An Independence from Europe*), *BNP* oraz Angielscy Demokraci (ang. *English Democrats*). W latach 2014-2015 *UKIP* została oficjalnie uznana przez Urząd Komunikacji (ang. *Office of Communications, Ofcom*) za „ważną” partię polityczną. Oznaczało to, że w Anglii nadawcy komercyjni musieli traktować konserwatystów, Partię Pracy, Liberalnych Demokratów i *UKIP* jako cztery główne partie (Crick 2017: 200). W 2014 r. partia uzyskała także pierwszy mandat w Izbie Gmin. Poseł Douglas Carswell porzucił torysów na rzecz *UKIP*, ale honorowo zrzekł się mandatu i odzyskał go podczas wyborów uzupełniających. Jako członek *UKIP* wygrał on również w swoim okręgu Clacton wybory w 2015 r. (dwa lata później powrócił do torysów).

Wybory 2017 r. były klęską *UKIP*, która uzyskała 1,8% głosów w skali kraju, co nie mogło się przełożyć na choćby jeden mandat. Było to zaskakujące, o ile weźmie się pod uwagę, że za główny przedmiot kampanii, zwłaszcza na jej początku, uważano brexit. Dla *UKIP* sytuacja była też szczególna, bo jak to barwnie ujęła Monika Brusenbauch Meislova (2018: 3), można jej ówczesną pozycję określić jako partię jednej sprawy bez sprawy (skoro kwestia brexitu wydała się rozstrzygnięta).

Zmiany przywództwa po odejściu Farage'a w latach 2016-2019 dają się opisać raczej językiem publicystycznym w kategoriach tragifarsy, a nie analizy naukowej. Od 16 września 2016 r. do 30 października 2019 r. partia miała 5 liderów oraz kolejnych 5 polityków pełniących obowiązki lidera (ang. *acting leader*). Rywalizacja o przywództwo toczyła się w takich sytuacjach, jak np. gdy faworyt do zwycięstwa Steven Woolfe nie wystartował w wyborach, ponieważ spóźnił się z wysłaniem faksu ze zgłoszeniem. Zwycięzcy wyborów Diane James po 18 dniach uznała, że nie czuje się na siłach kierować partią. Woolfe został później znaleziony nieprzytomny w okolicach budynku PE, po bójce z kolegą z partii, również europoseł. Przywództwo Henry'ego Boltona pamiętane będzie głównie z powodu porzucenia żony i zaangażowania się w związek z członkinią partii, 30 lat młodszą eks-modelką. Ostatni przywódca Richard Braine musiał odejść w świetle oskarżeń o kradzież danych. W tych latach mnożyły się również zarzuty o rasizm, związane m.in. z przyjęciem do partii kontrowersyjnego radykała Tommy'ego Robinsona. Do czasu wyborów do PE w 2019 r. tylko 4 z 24 europosłów pozostało członkami UKIP. W samych wyborach partia zajęła dopiero 8 miejsce, jeżeli chodzi o liczbę głosów i co ważniejsze – partia straciła wszystkie mandaty, choć w skali kraju zdobyło je 10 ugrupowań. Należy dodać do tego informację o wyborczym zwycięstwie nowo powstałej formacji – Partii Brexit (ang. *Brexit Party*) pod przywództwem Farage'a.

Tabela 1

Wyniki UKIP w wyborach do Izby Gmin

Rok	Lider	Liczba kandydatów	Liczba głosów	Liczba mandatów	Liczba odzyskanych depozytów	Udział we wszystkich głosach
1992	Sked	17	4 383	0	0	0,01
1997	Sked	194	106 028	0	1	0,34
2001	Titford	428	390 575	0	6	1,48
2005	Knapman	496	603 298	0	38	2,20
2010	Pearson	572	919 546	0	99	3,10
2015	Farage	614	3 881 129	1	541	12,64
2017	Nuttall	378	593 852	0	40	1,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów Izby Gmin.

EUROSCEPTYCYZM

Eurosceptycyzm jako termin ma brytyjskie pochodzenie (Spiering 2014: 128), ale stał się zjawiskiem występującym w całej UE, w obrębie którego formułowane są postulaty ochrony tożsamości narodowej oraz suwerenności, a także ograniczenia imigracji. Ale tylko w Wielkiej Brytanii ów eurosceptycyzm opiera się na stwierdzeniu odrębności Wielkiej Brytanii i Europy, którą uosabia chociażby hasło zawarte

w programie *UKIP* „Jestem Brytyjczykiem, a nie Europejczykiem” (*UKIP* 2014). Przez eurosceptyków z *UKIP* Europa postrzegana jest jako odrębny obszar kulturowy, a Europejczycy są traktowani jako osoby z zewnątrz (Spiering 2014: 75). Wizja Europy jako „innego” jest silnie zakorzenioną cechą angielskiego eurosceptycznego dyskursu politycznego. Co więcej, występuje ona stabilnie od lat 60 minionego wieku (Tournier-Sol, Gifford, 2015: 6). Zaskakujące potwierdzenie mogą dzisiaj znaleźć pochodzące z tamtego czasu słowa Charlesa de Gaulle’a o Wielkiej Brytanii „Oto kraj, który nie jest krajem europejskim.... jego historia, geografia, gospodarka, rolnictwo i charakter jego mieszkańców – choć są to ludzie godni podziwu – wszystkie wskazują inny kierunek” (Gibbins 2012: 312). Podczas jednego z najważniejszych swoich przemówień Farage stwierdził:

„Fakt jest taki, że nasze miejsce nie jest w Unii Europejskiej. Wielka Brytania jest inna. Nasza geografia nas rozdziela. Nasza historia nas rozdziela. Nasze instytucje stworzone przez tę historię odróżniają nas od siebie. My myślimy inaczej. Zachowujemy się inaczej. Korzenie [tego] sięgają (...) dziewięćuset lat i *Common Law*. Prawa obywatelskie. *Habeas corpus*. Domniemanie niewinności. Prawo do procesu przed ławą przysięgłych. Na kontynencie przyznanie się do winy jest królową dowodów“ (Farage 2013a).

Ale odrzucenie Europy i integracji europejskiej nie kończyło się na tym. Wielu zwolenników brytyjskich partii eurosceptycznych wyrażało opinię, że Europy nie można uznać za odrębny i spójny obszar w tym sensie, że jest zbyt duży, zbyt zróżnicowany i nie ma wspólnej kultury, na której mogłaby się opierać europejskość, a jedynym spoiwem Europy jest geografia (Haesly 1999: 45).

UKIP odrzucał integrację europejską w całości, a Unia Europejska jako organizacja była demonizowana. Jak to wyraził Norman Davies, *UKIP* była partią, która działała w oparciu o „przekonanie, że UE jest nową Trzecią Rzeszą” (Bijmans 2017: 83-84). W retoryce obecne były porównania do ludobójczych totalitaryzmów i stosowano dystopijne określenia, które budują wizerunek Unii jako totalitarnego reżimu kontrolowanego przez wszechogarniającą, *quasi*-kafkowską biurokrację. Przykładowo podczas wspomnianej wcześniej przemowy programowej w 2013 r. Farage stwierdził: „Unia Europejska jest nowym komunizmem. To władza bez ograniczeń. Przynosi falę ludzkiego nieszczęścia i im szybciej zostanie zmieciona, tym lepiej” (Farage 2013a), a przy innej okazji: „Tak jak Stalin był szczęśliwy, że miliony Rosjan zmarły, tak UE jest zadowolona, że miliony Europejczyków żyją w ubóstwie i pozbawieni pracy tylko po to, by projekt euro mógł przetrwać” (Farage 2013b). W wypowiedziach polityków *UKIP* niejednokrotnie znajdowały się orwellowskie odniesienia, kiedy mówiono o unijnym wielkim bracie czy unijnej policji myśli (MacMillan 2018).

Nawet jeżeli można znaleźć wystąpienie pozornie w stylu kontynentalnych eurosceptyków, dające się podsumować stwierdzeniem „Europa tak, Unia Europejska nie“ to dokładniejsza analiza treści wskazuje na szczególne dla *UKIP* cechy. Przykładem może być wypowiedź Farage’a podczas serii transmitowanych w radiu rozmów telefonicznych ze słuchaczami: „Kochamy Europę, kochamy wino i ser. To, czego nie lubimy, to unia polityczna – Unia Europejska” (*UKIP* 2016). Widoczne było tutaj trak-

townie Europy jako zewnętrznej wobec Wielkiej Brytanii, a także podkreślanie jej drugorzędny charakter, sprowadzającego europejskość do produkcji wina i serów.

Z perspektywy teoretycznej *UKIP* wpisuje się wyraźnie w nurt eurosceptyczny (Tournier-Sol 2015b: 134-138) jako tzw. twarda partia eurosceptyczna, zgodnie z konceptualizacją Aleksa Szczerbiaka i Paula Taggarta, co oznacza całkowite odrzucenie projektu europejskiej integracji politycznej i gospodarczej oraz sprzeciw wobec przystąpienia do UE lub pozostania członkiem UE (2003: 3-4)³. W ramach klasyfikacji Petra Kopecky'ego i Casa Mudde, obejmującej cztery kategorie w związku ze skalą poparcia dla integracji europejskiej, *UKIP* można zaklasyfikować jako europrzeciwników (ang. *euorejects*), którzy nie wspierają żadnej z idei leżących u podstaw integracji europejskiej (2002: 302). *UKIP* deklarowało, że zarządzanie wszystkimi sektorami polityki powinno odbywać się wyłącznie na szczeblu krajowym i celem musi być wystąpienie z UE za wszelką cenę (Vasilopoulou 2011: 232). Tylko niektóre partie eurosceptyczne, takie jak *BNP*, *UKIP* i francuski Front Narodowy, konsekwentnie wzywały do przeprowadzenia referendum w sprawie członkostwa ich kraju w UE, co stanowi wyraźną deklarację dotyczącą ich woli wyjścia. *UKIP* w grupie partii radykalnej prawicy należała do najbardziej eurosceptycznych, zaś waga tego elementu programu była największa, co więcej, eurosceptycyzm rósł z upływem czasu (Vasilopoulou 2011: 231-233).

Wykorzystując typologię Cecile LeConte można stwierdzić, że w retoryce *UKIP* obecne były w co najmniej umiarkowanym stopniu wszystkie typy eurosceptycyzmu. Widoczny był, po pierwsze, utylitarny eurosceptycyzm, który podważa istnienie korzyści płynących z członkostwa w UE na poziomie indywidualnym lub krajowym (LeConte 2010: 43). Dotyczy to niekorzystnych skutków ekonomicznych wynikających z Europejskiej Unii Walutowej, Paktu Stabilności i Wzrostu, a także rozszerzenia UE na kraje słabiej rozwinięte. Obecny był również silny eurosceptycyzm polityczny, który wyraża zasadniczy sprzeciw lub sprzeciw wobec ustanowienia ponadnarodowego systemu instytucjonalnego, przekazania uprawnień ponadnarodowym instytucjom oraz zasadę dzielenia suwerenności (LeConte 2010: 50). Pod tą postacią kryje się sprzeciw wobec obywatelstwa UE, symboli UE i jej „deficytu demokracji”. Rzadziej dostrzegalny był światopoglądowy eurosceptycyzm, który dotyczy sprzeciwu wobec nadmiernej ingerencji UE w sprawy związane z wartościami, takimi jak aborcja, rozwód, prawa mniejszości itp. oraz eurosceptycyzm kulturowy, który podważał istnienie „Europy jako odrębnej jednostki historycznej i kulturalnej” (LeConte 2010: 57-61).

W brytyjskiej prasie *UKIP* stała się wyraźnym i głównym reprezentantem postulatów twardego eurosceptycyzmu, podczas gdy miękki eurosceptycyzm przypisywano frakcjom Partii Konserwatywnej, gdzie dobrze słyszalny był sprzeciw wobec tendencji federalistycznych (Bijsmans 2017: 90). Głosowanie na partię twardego eu-

³ Podczas gdy eurosceptycyzm miękki wiąże się z warunkową opozycją wobec Europy, np. sprzeciw wobec konkretnych polityk unijnych.

rosceptycyzmu można uznać na poziomie jednostkowym za behawioralny przejaw postawy alienacji oraz „rozniewanego eurosceptycyzmu” (Guerra 2017)⁴.

W swojej retoryce *UKIP* wykorzystywał często pojęcie „Dywidendy Niepodległości”, która zostałaby pozyskana przez kraj po opuszczeniu UE, a byłaby przeznaczona na rolnictwo, system opieki zdrowotnej, podnoszenie emerytur i obniżki podatków (Ford, Goodwin, 2014: 60). Owa dywidenda pozwalała też, zwłaszcza w początkowym okresie istnienia partii, na maskowanie braku rozbudowanego programu i spójnych rozwiązań w poszczególnych sektorach polityki. Koncepcja ta stała się jednym z motywów przewodnich kampanii zwolenników brexitu w 2016 r.

Eurosceptycyzm był kluczowy dla tożsamości politycznej *UKIP*, stając się swoistym warunkiem koniecznym dla wsparcia partii, aczkolwiek często niewystarczającym. Inaczej mówiąc – choć prawie wszyscy wyborcy *UKIP* byli eurosceptyczni, to większość eurosceptyków nie popierała ugrupowania. Czynniki, które jednak bezpośrednio pozwalały na gruncie eurosceptycyzmu przekonać wyborców do głosowania na partię było zainteresowanie innymi kwestiami: wrogością wobec aktualnej elity politycznej oraz sprzeciwem wobec masowej imigracji, co znajduje rozwinięcie w kolejnych częściach artykułu.

W atakach *UKIP* na UE krytyce najczęściej podlegała Komisja Europejska, względnie bliżej nieokreślone europejskie instytucje. Celem krytyki rzadko była Rada Unii Europejskiej, a Parlament Europejski był przez *UKIP* wręcz wspierany na poziomie retorycznym. Wielokrotnie atakowano również mechanizm działania ponadnarodowego i ponadnarodowego, częściej niż konkretne unijne polityki. Znaczna liczba negatywnych odniesień dotyczyła unijnych elit, zwłaszcza w kontekście przypisywania sobie nadmiernych kompetencji, działania wbrew interesom kraju i społeczeństwa brytyjskiego, oraz braku demokratycznego mandatu (Carlotti 2018: 210-214).

W poreferendalnej sytuacji *UKIP* wyraźnie przeciwstawiał się propozycji przeprowadzenia drugiego referendum w sprawie członkostwa w UE. Manifest z 2019 r. stwierdzał jednoznacznie, że decyzja podjęta podczas referendum w 2016 r. musi zostać uszanowana i wdrożona, co oznacza jednostronne i bezwarunkowe opuszczenie Unii w procesie, nad którym Wielka Brytania musi przejąć kontrolę. *UKIP* sprzeciwiał się koncepcjom współpracy wojskowej w ramach UE, żądał odrzucenia słynnego art. 50, uchylecia ustawy o Wspólnotach Europejskich (1972) oraz uchylecia lub zmiany unijnego prawa pochodnego.

Szczególną cechą *UKIP* było to, że swoje największe wyborcze sukcesy osiągała w wyborach do Parlamentu Europejskiego, zwłaszcza w 2009 i 2014 r., kiedy skutecznie przyciągnęła wielką liczbę eurosceptyków, których poparcia jednak nie była w stanie utrzymać do czasu wyborów parlamentarnych.

Wybory do Parlamentu Europejskiego i wyjątkowe wyniki *UKIP* w badaniach można wyjaśniać w czterech perspektywach – po pierwsze jako wybory drugiego rzędu (ang. *second-order*), gdy wyborcy podejmują decyzje wedle innego mechanizmu

⁴ W takim ujęciu wstrzymanie się od głosu w wyborach do PE może być postrzegane jako przejaw rozczarowania i tzw. pasywnego eurosceptycyzmu.

niż w wyborach pierwszego rzędu, np. wyrażają zadowolenie lub sprzeciw wobec jakości polityki rządu. Z drugiej strony, jako że wybory dotyczą instytucji europejskich, to kwestie europejskie i program partii w tym zakresie odgrywa w nich szczególną rolę, zwłaszcza dla wyborców eurosceptycznych (Hobolt, Spoon, Tilley, 2009). Po trzecie – uwaga mediów poświęcona *UKIP* podczas kampanii do PE była znacznie większa niż przy pozostałych elekcjach (Murphy, Devine, 2018). A po czwarte – ordynacja w tych wyborach w porównaniu do wyborów do Izby Gmin była szczególnie korzystna dla *UKIP* jako partii o umiarkowanie dużym poparciu, a jednocześnie rozłożonym równomiernie terytorialnie.

Pewną kategorię wyborców można określić strategicznymi wyborcami *UKIP* – głosowali na nią w wyborach do PE, ale nie w wyborach do Izby Gmin. Byli oni świadomi, że głos w tych ostatnich wyborach oddany na *UKIP*, a np. nie na torysów, zwiększał szansę objęcia rządów przez laburzystów (Ford, Goodwin, 2014: 283)⁵. W jednym z badań dotyczących motywacji wyborców stwierdzono, że wyborcy *UKIP* byli – spośród wszystkich partii – najbardziej skłonni postrzegać swój głos jako wysłanie sygnału, a nie jako wyraz akceptacji dla spójnego programu politycznego (Cowley 2015). Można stwierdzić, że taka postawa zgodna była z dość swobodnym podejściem partii do kwestii programowych, zwłaszcza niemieszczących się w trzech omawianych w tekście obszarach. *UKIP* nie potrzebowała rozbudowanych podstaw ideologicznych, a jej narracje dały się sprowadzić do haseł opartych na wyrażeniu „dość“ (ang. *enough*): dość imigracji, Unii Europejskiej, czy rządów liberalnych londyńskich elit (Ford, Goodwin, 2014: 333).

Wyjątkowość eurosceptycyzmu w wydaniu *UKIP* widać także w tym, że partia nie włączała się nigdy w ścisłą kooperację z partiami eurosceptycznymi z krajów Europy kontynentalnej. Wynikało to głównie z istotnych różnic w prezentowanych programach politycznych, zwłaszcza rozbieżności, które nie dotyczyły bezpośrednio integracji europejskiej. Intrygująco w tym kontekście brzmi także opinia Manno Spieringa – dla *UKIP* problem z europejskimi partiami eurosceptycznymi polegał także na tym, że są z Europy (2014: 75).

Znamienna jest postawa *UKIP* wobec Europejskiego Sojuszu na rzecz Wolności (ang. *European Alliance for Freedom*, EAF) – założonej w 2010 r. ogólnoeuropejskiej partii politycznej zrzeszającej prawicowych eurosceptyków, w której skład weszły delegacje Frontu Narodowego, holenderskiej Partii Wolności, belgijskiego *Vlaams Belang*, Austriackiej Partii Wolnościowej, Szwedzkich Demokratów, Słowackiej Partii Narodowej oraz włoskiej Ligi Północnej. *UKIP*, podobnie jak Alternatywa dla Niemiec, odmówił przyłączenia się do nowej formacji, podczas gdy kilku innym bardziej

⁵ Strategiczni wyborcy *UKIP* wyróżniali się na tle innych sympatyków partii – ich sprzeciw wobec imigracji był mniej intensywny, nie byli wroddzy wobec torysów i nie wykazywali politycznej alienacji, taką jak najbardziej lojalni wyborcy *UKIP*. Odmienności widoczne były również w obszarze społeczno-ekonomicznym – strategiczni wyborcy *UKIP* częściej należeli do klasy średniej, a ich gospodarstwa domowe można było ocenić jako zamożne lub umiarkowanie zamożne. Innymi słowy, wyborcy strategiczni *UKIP* poza tym, że byli silnie eurosceptyczni, dzielili charakterystykę typowych wyborców konserwatywnych

radykałnym lub kontrowersyjnym formacjom takim jak BNP, grecki Złoty Świt, a na węgierski Jobbik odmówiono tej możliwości (Caiani 2018: 565-566).

W 2014 r. do współpracy w PE w ramach grupy Europa Wolności i Demokracji Bezpośredniej (ang. *Europe of Freedom and Direct Democracy, EFDD*) wybrano inną szczególną partię eurosceptyczną – Ruch Pięciu Gwiazd. Stało się tak mimo poważnych różnic (Carlotti 2018: 216) w zakresie pozycjonowania na osiach lewica-prawica, a także w postawie wobec UE, gdzie eurosceptycyzm włoskiej partii był dużo bardziej wybiórczy, kontekstowy, nakierowany na szczegółowe zasady i mechanizmy bardziej niż na samą ideę integracji europejskiej. Programowo wydaje się, że wśród partii europejskich najbliższa *UKIP* była inna włoska formacja – Liga Północna (Curini 2018:131).

IMIGRACJA

Traktowanie *UKIP* jako partii zajmującej się wyłącznie jedną kwestią (wyjściem z UE) mogło być uzasadnione w pierwszych latach jej istnienia. Pomimo nazwy partii, Farage zawsze dążył do tego, aby powiązać kwestię członkostwa w UE z polityką, która była bardziej istotna dla społeczeństwa – przede wszystkim z imigracją (Kavanagh, Cowley, 2010:116, Tourier-Sol 2015a: 146). Starano się tworzyć wrażenie, że bez UE nie byłoby problemów z imigracją lub klasyfikowano migrację wewnątrzunijną za gorszą od tej pozaunijnej. Zarzucano niesprawiedliwość przepisom zdeterminowanym przez unijne zasady, w myśl których dzielono obcokrajowców na obywateli UE i resztę świata.

Analizując proces rosnącej popularności *UKIP* warto zwrócić uwagę, że sprawy imigracji w latach 90. nie były postrzegane przez wyborców jako jeden z najważniejszych problemów kraju. Z końcem XX w. sytuacja zaczęła się zmieniać, imigracja stopniowo przesuwiała się na czoło agendy, a odsetek wyborców oceniających tę kwestię jako jeden z najważniejszych problemów, przed którymi stoi kraj, wzrósł z 11,5% w 2000 r. do 21% w 2002 r. i 31% w 2005 r. (Ford, Goodwin, 2014: 94, 133). Kwestie związane z migracją w obrębie UE – kontrola granic i dostęp do opieki społecznej – były dwoma najważniejszymi priorytetami na liście oczekiwań brytyjskich obywateli UE (odpowiednio 52% i 46%) podczas negocjacji, które podjął ówczesny premier David Cameron przed referendum europejskim. W grudniu 2015 r. 61% Brytyjczyków (o trzy punkty procentowe powyżej średniej UE) uważało, że imigracja jest najważniejszym problemem stojącym przed UE. Imigracja była również wedle deklaracji największym problemem na poziomie krajowym, co potwierdzało 44% respondentów (Vasilopoulou 2016). Nie było to zaskakujące, biorąc pod uwagę powszechną niepewność wynikającą z kryzysu uchodźczego, dużych przepływów migracyjnych i ataków terrorystycznych. Okres przełomu w tej kwestii rozpoczęło rozszerzenie UE w 2004 r. i otwarcie dostępu do brytyjskiego rynku pracy. Wydarzenia te zmieniły postrzeganie imigracji i stworzyły nową strukturę możliwości dla partii spoza głównego nurtu (Evans, Mellon, 2019: 84-85).

Rosnące znaczenie imigracji w dyskursie publicznym oraz wzrost poparcia dla *UKIP* miały istotne konsekwencje. Oba te zjawiska były wzajemnie powiązane i dochodziło do swoistego sprzężenia zwrotnego. Początków realizowania na większą skalę strategii uzupełniania eurosceptycyzmu o postulaty w sprawie imigracji i intensywne ataki na polityczny *establishment* można szukać w kampaniach w latach 2011-2013, podczas drugiej kadencji Farage'a (Ford, Goodwin, 2014: 125). Partia z powodzeniem potrafiła na tej bazie wykorzystać prawicową populistyczną retorykę do budowania swojego profilu i poparcia wyborczego (Todd 2016: 112). Badacze wskazywali, że model partii radykalnej prawicy może być nie mniej użyteczny do badania *UKIP* niż model partii eurosceptycznej (Widfeldt, Brandenburg, 2018: 594)

Program z 2014 r. zawierał trzy części zatytułowane: „Rzeczywista alternatywa. Odzyskując kontrolę. Naprawiając UK”. W manifestie *UKIP* z 2015 r. już we wstępie Farage stwierdził: „Jeśli uważasz, że powinniśmy mieć suwerenne prawo do kontrolowania naszych własnych granic, to my jesteśmy partią dla Ciebie”. Zastrzegano także, że „*UKIP* nie ma problemu z migracją. Problemem jest za to niekontrolowana, politycznie napędzana imigracja, która była promowana i podtrzymywana przez Partię Pracy i konserwatystów” (*UKIP* 2015: 11). Nieskuteczność polityków głównych partii, obiecujących wcześniej ograniczenie imigracji, silnie wspierała wzrost popularności *UKIP*. Po pierwsze dlatego, że podważała zaufanie do rządzących elit i świata polityki jako niegodnego zaufania. Diagnoza, która stała u podstaw apelu programowego partii – nadmierna imigracja – nadal była aktualna. Coraz mocniejsze stawało się przekonanie, że ograniczenie imigracji w ramach UE jest niemożliwe. Badania elektoratu *UKIP* z lat 2015 i 2017 pokazują, że kluczowy dla utrzymania lojalności wobec *UKIP* był brak wiary w konsekwencję torysów w ograniczaniu imigracji. Większość dawnych zwolenników *UKIP* zaufało jednak May, która w 2017 r. osiągała bardzo wysokie wskaźniki popularności w tej grupie wyborców (Dennison 2018: 98).

Specyfiką ataków *UKIP* na imigrację było wiązanie jej w pierwszym rzędzie z kwestiami socjalnymi. Imigracja ujmowana była także silnie w aspekcie przestrzennym. Najbardziej niebezpieczną konsekwencją migracji jest w takiej interpretacji „wypychanie normalnych Brytyjczyków” z pracy, z gabinetów lekarskich czy mieszkań komunalnych. Efektem są niskie płace, bezrobocie i nadmierne zatłoczenie w mieszkaniach, szkołach, a także szpitalach, których standard jest coraz niższy, także przez wzrost liczby niebrytyjskiego personelu (Breeze 2019a: 99). W manifestie z 2015 r. znalazło się dość wieloznacznie brzmiące w polskim kontekście stwierdzenie: „Imigracja nie dotyczy rasy: chodzi o przestrzeń. Imigranci nie są problemem, to obecny system migracyjny jest wadliwy” (*UKIP* 2015: 10). Wskazywano na imigrację wraz z rosnącą liczbą urodzeń (szczególnie w przypadku matek-imigrantek) jako przyczyny kryzysu usług publicznych. Z drugiej strony należy przypomnieć, że wyborczymi celami *UKIP* były okręgi wyborcze z relatywnie niewielkim odsetkiem imigrantów (Geddes 2014: 289).

Sukces *UKIP* bywał interpretowany jako renesans polityki tożsamości (Ford, Goodwin, 2014: 124). Chociażby badania wystąpień Farage'a wskazały, że kwestie

tożsamościowe były dominującym elementem wypowiedzi. Jeżeli poruszał inne kwestie – ekonomiczne czy usług publicznych, to czynił to zazwyczaj po to, aby wzmocnić przekaz związany z polityką tożsamości (Crines, Heppell, 2017: 246). *UKIP* opierało się na obywatelskim nacjonalizmie i promowało brytyjskie społeczeństwo „jednokulturowe” (*UKIP* 2010b: 25). Ciekawe jest, jak ta wyraźna krytyka wielokulturowości łączyła się z populistycznym dyskursem, czego przykładem jest stwierdzenie, że „nikt nie głosował na wielokulturowość” (*UKIP* 2017a: 25). Koncepcja „brytyjskości”, choć bardzo wychwalana, nie była dokładnie definiowana, większość jest niedopowiedziana, a wyraźnie wykluczające lub ksenofobiczne stwierdzenia były rzadkością (Breeze 2019a: 101). Z drugiej strony można stwierdzić, że wyborcy *UKIP* rozumieli, co konkretnie kryło się pod hasłem zagrożonej brytyjskości (Lord Ashcroft 2012:5).

Owa wizja brytyjskości prezentowana przez *UKIP* nie była jednak akceptowana przez tych, którzy bronili jedności kraju podczas kampanii w ramach referendum w sprawie niepodległości Szkocji. Twardzi eurosceptycy zostali wykluczeni z oficjalnej kampanii *Better Together*, z obawy, że zwolennicy niepodległości mogliby poprzez obecność *UKIP* nadać unionizmowi wizerunek oparty na eurosceptycyzmie i angielskim nacjonalizmie. Farage i *UKIP* byli traktowani jak toksyczna marka, która ma większy elektorat negatywny niż pozytywny, więc jej wsparcie w binarnych wyborach referendalnych mogło być szkodliwe. W odpowiedzi Farage oskarżył obie strony kampanii o to, że nie chcą prawdziwej niepodległości, ponieważ popierali dalsze członkostwo w UE (Ford, Goodwin, 2014: 56). Podobną opinię o negatywnej percepcji *UKIP* posiadali liderzy oficjalnej kampanii brexitowej w 2016 r. (Shipman 2016).

W retoryce antyimigracyjnej szeroko obecne były jednak zastrzeżenia pozwalające uniknąć czy ograniczyć zarzuty o rasizm i nienawiść, które byłyby destrukcyjne w kampanii wyborczej. W manifestie 2015 r. znalazła się deklaracja: „Wielka Brytania jest współczującym i troskliwym narodem. W historii naszej wyspy powitaliśmy miliony ludzi na tych brzegach i jesteśmy dumni z tego dorobku” (*UKIP* 2015: 10). Decyzja Farage’a o uniknięciu jakiegokolwiek formalnego sojuszu z Frontem Narodowym była wyraźnie kolejnym krokiem w jego ciągłych wysiłkach na rzecz pozbycia się przez partię choćby drobnych, ukrytych sugestii rasizmu (Buckledee 2018: 96). Działania tego typu były utrudnione, gdyż – jak to barwnie ujął jeden z brytyjskich publicystów – partie, które oddalają się od politycznego centrum, często zawierają w swoim DNA słabość: przyciągają fanatyków (Thompson 2012). Farage szybko pozbywał się polityków, którzy czynili obraźliwe uwagi rasowe i bardzo jasno wyrażał swoje negatywne stanowisko w sprawie ewentualnego przyjmowania do partii sympatyków *BNP*. Z drugiej strony w lutym 2015 r. sondaż *YouGov* zlecony przez „Sunday Times” ujawnił, że tylko 49% wyborców *UKIP* uważa się za wolnych od uprzedzeń rasowych (Buckledee 2018: 96). Niektórzy badacze wskazywali, że *UKIP* mógł silnie odwoływać się do nastrojów antyimigranckich, ponieważ w brytyjskim systemie politycznym był partią nieaspirującą do władzy (Williams 2019: 453).

Postulaty wyraźnie antyislamskie były częściej obecne podczas rządów liderów partii innych niż Farage. Przykładowo Lord Pearson dodał radykalny, prawicowy

element populistycznej narracji *UKIP*, ostrzegając przed islamskim ekstremizmem i proponując zakaz noszenia burki w niektórych miejscach publicznych. (Whitaker, Lynch, 2011: 376). W podobnym kierunku podążył lider partii w wyborach 2017 r. Paul Nuttall, który przywrócił, usunięty przez Farage'a zakaz noszenia burki (Lynch, Whitaker, 2013: 295) do katalogu naczelnych haseł partii. Widocznym wyjątkiem od powyższej reguły było wykorzystanie przez Farage'a w końcówce kampanii referendum europejskiego billboardów ze zdjęciem długiej, krętej kolumny migrantów – głównie młodych, ciemnoskórych mężczyzn – z hasłem „Punkt przełomowy: UE zawiodła nas wszystkich”. Interpretowano to jako desperacką próbę zdobycia głosów tuż przed referendum i rezygnację Farage'a z dotychczasowego unikania wszystkiego, co może być postrzegane jako rasistowskie.

Farage bardzo często wyrażał opinię, że mniejszości etniczne nie tylko nie są wrogiem partii, ale wręcz jej istotnym fundamentem, także na poziomie elektoratu. W jednym z artykułów napisał:

„Od kilku miesięcy zauważam coś bardzo zachęcającego: falę wsparcia i nowych członków ze wspólnot mniejszości etnicznych w Wielkiej Brytanii. W jednej z moich debat (...) młoda kobieta z Azji zadała pytanie o migrację i zauważyłem, że potakuje, kiedy przedstawiłem absurd brytyjskiej polityki imigracyjnej: otwarte drzwi dla ponad 400 milionów ludzi, wielu niewykwalifikowanych, z ponad dwóch tuzinów krajów, nakładając jednocześnie ograniczenia, które utrudniały nowożytnemu chirurgowi lub indyjskiemu inżynierowi przyjazd i wniesienie pozytywnego wkładu” (Farage 2014).

Mniejszości etniczne były obecne również w samej partii – przykładem była tutaj postać Amjad Bashira, urodzonego w Pakistanie, który został posłem do PE z ramienia *UKIP* w 2014 r. Mandat wywalczył z drugiego miejsca na liście w północnym okręgu Yorkshire and The Humber i został nawet rzecznikiem sektorowym partii. Jak sam stwierdził – opuściłby partię, gdyby obejmowała ona islamofobów, takich jak Geert Wilders. Znaczenie tego przypadku może ograniczać fakt, że Bashir po roku wystąpił z *UKIP* w atmosferze skandalu i przyłączył się do torysów (Goodwin, Milazzo, 2015: 117, 215)⁶.

ANTYESTABLISHMENTOWY POPULIZM

Fundamentalnym aspektem populizmu jest postrzeganie społeczeństwa poprzez podział na dwie homogeniczne oraz antagonistyczne grupy: lud oraz skorumpowaną elitę, a także przekonanie, że polityka powinna być wyrazem ogólnej woli społecznej (Moroska 2009: 132), co w przypadku *UKIP* widać na poziomie apelu programowe-

⁶ Kilka godzin przed ogłoszeniu decyzji o przejściu, władze *UKIP* ogłosiły, że zawieszają Bashira w związku z poważnymi zarzutami, które dotyczyły kwestii finansów Bashira, jego rzekomej ingerencji w proces selekcji kandydatów, a nawet powiązań z pakistańską grupą terrorystyczną. Zarzuty te prawdopodobnie zostały sformułowane i upublicznione, aby zmienić społeczną percepcję faktu opuszczenia partii przez jej ważnego polityka.

go, ale także na poziomie elektoratu. Wiele komunikatów liderów partii można było sprowadzić do charakterystycznego dla populistów stwierdzenia: „zwykli ludzie są zdradzeni przez elitę polityczną” (Geddes 2014: 292). Nigel Farage wprost mówił, że liderzy Partii Pracy „podjęli świadomą decyzję, by przestać mówić w imieniu ludzi z klasy robotniczej. Chodzi o to, że są tak oderwani od rzeczywistości, że po prostu nie potrafią już mówić w imieniu ludzi” (Farage 2015). Kolejną negatywnie postrzeżoną „elitą”, na którą zwracano szczególną uwagę w komunikatach prasowych *UKIP* były uniwersytety.

UKIP, co powszechne u partii populistycznych, budowała swój wizerunek jako partia „autentyczna“, która przeciwstawiała się „poprawności politycznej” i naruszała konsensus w polityce brytyjskiej zakładający, że język powinien być umiarkowany, aby unikać budowania antagonizmów na tle etnicznym (Breeze, 2019b: 14). Znamienne jest jedno z wyborczych haseł: „Zdrowy rozsądek, proste mówienie, słuchanie wyborców #WhyImVotingUKIP”. Jak wskazywał jeden z raportów przygotowanych dla Davida Camerona, Brytyjczycy rozważający głosowanie na *UKIP* uważali się za „ostatnich obrońców staromodnych wartości zdrowego rozsądku” (Cowley, Kavanagh, 2016: 112).

Wyborcy *UKIP* darzyli silną antypatią Davida Camerona. Ważnym elementem klęski *UKIP* w 2017 r. było to, że dużo większą sympatią darzyli Theresę May. Dlatego jako polityczny błąd należy ocenić postulaty, jakie formułowali np. wspomniani Lord Pearson czy Knapman, opowiadający się za współpracą z konserwatywnymi eurosceptykami. *UKIP* była niewiarygodna, kiedy wzywała wyborców do odrzucenia politycznego *establishmentu*, a jednocześnie otwarcie wyrażała poparcie dla wybranych eurosceptycznych kandydatów torysów (Ford, Goodwin, 2014: 118).

Warto zwrócić uwagę, że Farage lubił budować wizerunek zwyczajnego człowieka, czemu służyć miały częste fotografie w pubie z piwem w towarzystwie innych „zwyczajnych” Brytyjczyków. Jednak życiorys Farage’a nie był w pełni zgodny z tym wizerunkiem – syn maklera giełdowego, po skończeniu college’u zamiast studiów uniwersyteckich podjął z sukcesami pracę w londyńskim *City*. W początkach kariery politycznej był zwolennikiem rozwiązań, które trudno określić za korzystne dla owych Brytyjczyków spoza elit, np. zamiast progresywnego podatku dochodowego wprowadzenie zryczałtowanego podatku pogłównego (Buckledee 2018: 54).

Wizję zwycięstwa w referendum europejskim Farage definiował jako „zwycięstwo zwykłych ludzi, zwycięstwo przyzwoitych ludzi. Walczyliśmy z międzynarodowymi korporacjami, walczyliśmy z bankami, walczyliśmy z wielką polityką” (Peck 2016). W zgodności z powyższym było też, że w pewnych okresach w programach *UKIP* szeroko obecne były postulaty, które można interpretować jako wzmocnienie instytucji demokracji bezpośredniej, np. wybory zarządów policji (ang. *County Police Boards*), referenda w kontrowersyjnych sprawach prawa i porządku publicznego (*UKIP* 2010a).

Jak pokazywały badania, wyborcy odczuwają silne negatywne emocje, jeżeli doświadczają niekorzystnych skutków kryzysu ekonomicznego, a winę za ten stan przypisują podmiotom zewnętrznym. Konsekwencją tego gniewu w połączeniu z poczuciem zdrady przez dotychczasowe elity jest gotowość oddania głosu na partię

obietującą radykalną zmianę (Breeze, 2019b: 19). Widać tutaj analogie do sukcesu liderów takich jak Trump; łączy te zjawiska zdolność pozyskiwania głosów protestu poprzez przekonanie dużych części elektoratu, że ich tożsamość, sposób życia i środki do życia są zagrożone przez lobby i mniejszościowe grupy interesów (Hawley, 2017).

Znaczenie wyrazistego lidera dla losów *UKIP* było dostrzegane powszechnie. Losy *UKIP* po ostatecznym odejściu Farage'a i sukces nowo powstałej *Brexit Party* w 2019 r. wzmacniają tylko pozytywną weryfikację tej obserwacji. W powszechnej opinii Farage kwalifikuje się do miana charyzmatycznego lidera, który odegrał ogromną rolę w budowaniu struktur partii i jej społecznego zaplecza. Badania pokazywały, że przywództwo Nigela Farage'a w *UKIP* miało stale pozytywny i znaczący wpływ zarówno na zwiększenie zainteresowania mediów, jak i poparcia dla partii (Mellon, Evans, 2015: 10).

Retoryka Farage'a może być opisywana w kategoriach politycznego teatru, jako silnie oparta na emocjach w przeciwieństwie do rozumowania opartego na dowodach. Co więcej, jego wypowiedzi charakteryzowało częste wykorzystanie hiperboli i skłonność do wywoływania strachu w celu zwrócenia uwagi na problem utraty tożsamości (Crines, Heppell, 2017: 245). Mimo wzrostu popularności i zbliżania się do politycznego *mainstreamu* Farage nie przyjmował mniej radykalnego języka, być może słusznie uznając go za swój znak rozpoznawczy i istotny atut. Najczęstszym motywem pojawiającym się w wypowiedziach wielokrotnego lidera *UKIP* była krytyka imigracji służąca demonizowaniu Unii Europejskiej. Nigel Farage stał się w związku z tym wręcz twarzą brexitu – okładka tabloidu „Daily Mail” w wydaniu dzień po referendum z tytułem „Wychodzimy!” (ang. *We're out!*) była zilustrowana zdjęciem Farage'a unoszącego ręce w geście triumfu.

Dokonując całościowej oceny roli polityka można jako podsumowanie przytoczyć daleko idącą, ale uzasadnioną opinię Neila Ewana, który stwierdził, że

„w świetle wyniku referendum nie jest przesadą uznanie Farage'a za jedną z najważniejszych postaci we współczesnej historii Wielkiej Brytanii. [...] Farage odcisnął swoje piętno na swojej partii, profesjonalizował ją i stał się politycznym celebrytą, którego wizerunek jako rzekomo antyestablishmentowego człowieka z ludu jest nieustannie wzmacniany przez media z niekończącym się czasem antenowym do wypełnienia i desperacką pogonią za wyjątkowością w epoce zdominowanej przez mdłych zawodowych polityków” (Ewen 2016).

W badaniach rzadko wskazywano na kwestię bezpieczeństwa w apelu programowym *UKIP*, a można jej obecność wyraźnie dostrzec w trzech wyżej wymienionych fundamentach partii. Zagrożenia bezpieczeństwa wiązano z członkostwem w UE i imigracją, a formułowane diagnozy i proponowane metody można uznać za populistyczne (Lacey 2019). *UKIP* było skłonne wykorzystywać skrajne przypadki, wiążąc kwestie etniczne i imigrację z zagrożeniami bezpieczeństwa, zwłaszcza tam, gdzie ofiarami były kobiety lub dzieci, np. casus Rotherham⁷. Prawie natychmiast po

⁷ W 2014 r. ujawniono, że w brytyjskim mieście Rotherham w latach 1997-2013 trwał na wielką skalę proceder wykorzystywania seksualnego dzieci przez muzułmańskie gangi pedofilskie.

ataku na redakcję „Charlie Hebdo” przywódca *UKIP* Nigel Farage obwinił doktrynę państwa wielokulturowego za rozwój terroryzmu w Europie (Kallis 2018: 90) i uznał czyn za potwierdzenie ostrzeżeń przed rzekomym niebezpieczeństwem, jakie radykalny islam stwarzał dla Europy.

Jedną z ulubionych fraz Farage’a były „rumuńskie gangi przestępcze”, najczęściej pojawiające się w takim kontekście: „Londyn już doświadcza rumuńskiej fali przestępczości. W ciągu ostatnich pięciu lat w obszarze policji metropolitalnej dokonano zdumiewających 27 500 aresztowań. 92% przestępstw związanych z bankomatami popełniają Rumuni” (Todd 2016: 103). Przeciwko migrantom skierowany był np. postulat programowy *UKIP*, aby tworzenie obozowisk bez zezwolenia uznać za przestępstwo karne. *UKIP* krytykował w 2014 r. Theresę May za wycofanie się z projektu „Stop and Search”, z powodu domniemanego podważania stosunków ze społecznościami mniejszości etnicznych, co w konsekwencji doprowadziło do zwiększenia liczby przestępstw z wykorzystaniem noża. Zwracano uwagę, że to ubożsi Brytyjczycy z klasy robotniczej obserwowali wzrost przestępczości i zachowania antyspołeczne popełniane przez mniejszości etniczne. Odniesienie islamskie zawierała także obietnica ścigania wszystkich przypadków zachowań seksualnych dorosłych wobec osób niepełnoletnich i utrzymanie wieku przyzwolenia czy deklarowanie zerowej tolerancji dla praktyk kulturowych, które są albo nielegalne, albo sprzeczne z brytyjskimi wartościami i zwyczajami, w tym przymusowych małżeństw, okaleczania żeńskich narządów płciowych i „tak zwanych” zabójstw honorowych (*UKIP* 2015:55).

Zwracano uwagę na konieczność zwiększenia surowości orzekanych kar pozbawienia wolności (*UKIP* 2017b). Co ciekawe, w dokumentach programowych *UKIP* tylko raz można było znaleźć wolę liberalizacji polityki karnej, mianowicie obiecano dekryminalizację unikania opłat abonamentu telewizyjnego (*UKIP* 2015:55).

W obszarze bezpieczeństwa krytycznie oceniano wszelkie projekty współpracy europejskiej. Fundamenty programowej wizji *UKIP* widoczne są wyraźnie w następującym fragmencie programu *UKIP* z 2015 r.:

„Brytyjski wymiar sprawiedliwości jest nadal najlepszy na świecie, ale jest skażony przez UE. Nie pochodzący z wyborów biurokraci w Brukseli i sędziowie w Strasburgu i Luksemburgu mogą ignorować brytyjskie obawy przed przestępczością. Nadszedł czas, aby przywrócić brytyjski system prawny pod brytyjską kontrolę” (*UKIP* 2015:55).

UKIP domagał się wycofania Wielkiej Brytanii z jurysdykcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a prawodawstwo dotyczące praw człowieka postrzegano jako przeszkodę w sprawnym funkcjonowaniu organów ścigania (*UKIP* 2017a: 41). Podobnie Europejski Nakaz Aresztowania miał stać w zasadniczej sprzeczności z zasadą „niewinności do czasu udowodnienia winy”. Deklarowano brak zgody na wprowadzenie lub rozmieszczenie Europejskich Sił Żandarmerii na terenie Zjednoczonego Królestwa. (*UKIP* 2015: 54).

Krytycznie oceniano sytuację w brytyjskich więzieniach. Z przepelnieniem należało walczyć usuwając z niej zagranicznych przestępców, których w więzieniach w Anglii i Walii w pewnych okresach było ponad 10 000 (*UKIP* 2015: 55). W tym

samym celu należało również zapobiec wjazdowi zagranicznych przestępców do Wielkiej Brytanii i wprowadzić system szybkiej deportacji osób skazanych za przestępstwa w Wielkiej Brytanii. Podobnie należało wprowadzić praktykę odmowy przyjęcia do więzień jakiegokolwiek imama, kaznodziei lub osoby znanej z promowania poglądów sprzecznych z brytyjskimi wartościami, aby nie były one siedliskami ekstremizmu islamskiego czy „uniwersytetami terroru“. Więźniom odmawiano także czynnego prawa wyborczego.

Nawet ustawę z 2003 r. o działalności licencyjnej, która złagodziła regulacje dotyczące godzin otwarcia pubów, barów i klubów oraz zwiększyła liczbę lokali mogących podawać alkohol uznano za kolejny przejaw złego europejskiego wpływu. Zdaniem *UKIP* konsekwencje społeczne implementacji tej polityki nie przypominały „kultury kawiamianej w stylu kontynentalnym” – jak deklarował ówczesnie Tony Blair.

W pewnych momentach *UKIP* akcentował silnie obyczajowy konserwatyzm, zwłaszcza wobec decyzji programowych torysowskiego rządu Davida Camerona. Jak określił to Farage „David Cameron porzucił konserwatyzm” (Farage, 2006) co pozwoliło odróżnić się od Partii Konserwatywnej w kwestiach jak np. małżeństwa osób tej samej płci” (Gifford, 2014: 522). Można tego typu postulaty ujmować w szerszych ramach autorytaryzmu społeczno-kulturowego, w którym podkreśla się znaczenie prawa, porządku oraz wartości rodzinnych. Tego typu partie akcentują kwestie związane z przestępczością i postulują rygorystyczne podejście do egzekwowania przepisów i karania przestępców (Conti 2017: 29). Choć z jednej strony odsetek osób, np. popierających karę śmierci w Wielkiej Brytanii spadał, to jednak rosnący liberalizm światopoglądowy wszystkich trzech głównych partii pozostawiał miejsce dla partii, która mogłaby zmonopolizować poparcie osób o przeciwstawnych poglądach (Goodwin, Dennison 2018: 756-757).

UKIP często używało retoryki odnoszącej się do istotnej roli sił zbrojnych, używając określenia „nasze wojska” (ang. *our troops*), ale wpisując to często w narrację zdrady elit, które nie dbają o żołnierzy, albo wręcz „wbijają nóż w plecy” (Breeze 2019a: 11). *UKIP* było konsekwentnie zwolennikiem zwiększenia nakładów na obronność i zarazem wyrażała sprzeciw wobec wykorzystywania brytyjskiej armii podczas wojen prowadzonych przez inne państwa.

PODSUMOWANIE

UKIP można określić jednoznacznie jako partię twardego eurosceptycyzmu. W deklaracjach stawiała sobie za cel obronę „zwykłych” Brytyjczyków przed wrogiem – zarówno tym z góry (skorumpowane elity), jak i z zewnątrz (imigranci). Unia Europejska mieściła się w tym mechanizmie idealnie, bo symbolizowała ją brukselskie elity, uprzywilejowane, a zarazem niepochozące z wyborów, a z drugiej strony, mające zewnętrzny wobec Wielkiej Brytanii charakter, gdzie zdecydowaną większość funkcji pełnią obcokrajowcy, a narzucone w ramach UE reguły pozwalają na niekontrolowane przepływy migracyjne.

Wizerunek Unii Europejskiej był jednoznacznie i skrajnie negatywny, odmawiało jej działalności jakichkolwiek pozytywnych skutków. Wewnątrzunijne migracje spowodowały w takim ujęciu poważne i nieusuwalne w ramach członkostwa problemy: na rynku pracy, w jakości usług publicznych oraz bezpieczeństwa. Radykalizm postulatów z jednej strony musiał być warunkiem odróżnienia się w obrębie systemu partyjnego w konkurencyjnej walce o głosy wyborców, z drugiej stosowano pewne ograniczenia, aby uniknąć wyłączenia poza nawias polityczny, tak jak partii typu *BNP*. Zwraca uwagę, że wzrostowi popularności *UKIP* nie towarzyszyły drastyczne zmiany w ocenach Unii Europejskiej w Wielkiej Brytanii. To co zmieniło się w ciągu dwóch dekad istnienia *UKIP* to wzrost znaczenia imigracji w publicznej agendzie problemowej oraz spadek zaufania do elit politycznych i szeroko rozumianych instytucji państwowych.

Należy podkreślić, że w przypadku *UKIP* Europa była postrzegana jako przeciwnieństwo Wielkiej Brytanii. Obecne były odniesienia do minionej wielkości kraju, ale winowajcą kryzysu nie jest upadek Imperium Brytyjskiego w okresie powojennym, ale właśnie członkostwo w UE. Takie oceny i postulaty programowe musiały być bardziej atrakcyjne dla starszych części brytyjskiego społeczeństwa.

Oceniając wydarzenia w *UKIP* z lat 2016-2019, takie jak słabość przywództwa, nieudolne poszukiwanie nowego apelu programowego, złe wyniki wyborcze przy jednoczesnym eurosceptycznym zwrocie Partii Konserwatywnej oraz powstaniu *Brexit Party* pod wodzą Farage'a, można uznać, że historia *UKIP* zatoczyła koło i wróciła ona do statusu partii marginalnej, a jej dalsza egzystencja jest poważnie zagrożona.

Bibliografia

- Bale T., *Who leads and who follows? The symbiotic relationship between UKIP and the Conservatives—and populism and Euroscepticism*, w: „Politics” 2018 nr 3: 263-277. DOI: <https://doi.org/10.1177/0263395718754718>
- Bijmans P. (2017), *EU Media Coverage in Times of Crisis: Euroscepticism Becoming Mainstream?*, w: Caiani M., Guerra S. (red.), *Euroscepticism, Democracy and the Media Communicating Europe, Contesting Europe*, Palgrave Macmillan.
- Breeze R. (2019a), Positioning “the people” and Its Enemies: Populism and Nationalism in *AfD* and *UKIP*, w: „Javnost-The Public” 2019 nr 1: 89-104. DOI: <https://doi.org/10.1080/13183222.2018.1531339>
- Breeze R. (2019b), *Emotion in politics: Affective-discursive practices in UKIP and Labour*, w: „Discourse & Society” 2019 nr 1: 24-43. DOI: <https://doi.org/10.1177/0957926518801074>
- Buckledee S. (2018), *The language of Brexit: How Britain talked its way out of the European Union*, Bloomsbury.
- Caiani M. (2018), *Radical Right Cross-National Links and International Cooperation*, w: Rydgren J. (red.), *The Oxford Handbook of the Radical Right*, Oxford 2018.
- Carlotti B., *The odd couple: analyzing United Kingdom Independence Party (UKIP) and Italian Five Stars Movement's (FSM's) European Union (EU)-opposition in the European Parliament (EP)*, „Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica” 2018 nr 2: 197-220. DOI: <https://doi.org/10.1017/ipo.2017.24>

- Conti A. (2017), *The populist radical right in Western Europe: Ideology and agenda impact on international issues*, Rome.
- Cowley Ph., What's more important to voters? Coherent policy or the chance to 'send a message', W: „The Spectator” 5 II 2015, <https://blogs.spectator.co.uk/2015/02/whats-more-important-to-voters-coherent-policy-or-the-chance-to-send-a-message/> (dostęp 25 listopada 2019 r.).
- Cowley Ph., Kavanagh D. (2016), *The British General Election of 2015*, Palgrave Macmillan.
- Crick M. (2017), *The Broadcast Journalist's View*, w: Wring D., Mortimore R., Atkinson S. (red.) *Political Communication in Britain. Polling, Campaigning and Media in the 2015 General Election*, London 2017.
- Crines A., Heppell T., *Rhetorical style and issue emphasis within the conference speeches of UKIP's Nigel Farage 2010-2014*, w: „British Politics” 2017 nr 2: 231-249. DOI: <https://doi.org/10.1057/bp.2016.2>
- Curini L. (2018), *Corruption, ideology, and populism: The rise of valence political campaigning*, Milan.
- Czapiewski T., *Brytyjskie wybory do Izby Gmin w 2017 roku wobec procesu wyjścia Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej*, w: „Studia Europejskie” 2018 nr 3: 51-74.
- Dennison J., *The rug pulled from under them: UKIP and the greens*, w: „Parliamentary Affairs” 2018 suplement nr 1: 91-108. DOI: <https://doi.org/10.1093/pa/gsx064>.
- Ewen N. (2016), *The age of Nigel: Farage, the media, and Brexit*, w: „EU referendum Analysis” www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/the-age-of-nigel-farage-the-me-dia-and-brexite (dostęp 25 listopada 2019 r.).
- Evans G., Mellon Jon, *Immigration, Euroscepticism, and the rise and fall of UKIP*, w: „Party Politics” 2019 nr:76-87. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354068818816969>.
- Farage N. (2014), *No one can call UKIP a racist party now*, w: „The Times” 9 V 2014. <http://www.thetimes.co.uk/article/nobody-can-call-UKIP-a-racist-party-now-knzlj52ndn8> (dostęp 25 listopada 2019 r.).
- Farage N. (2013b), *Farage: Who is an Extremist, Mr. Schulz*, http://www.UKIPmeps.org/news_761_Farage-Who-is-an-extremist-Mr-Schulz.html (dostęp 11 czerwca 2019 r.).
- Farage N. (2006), *Annual Conference Speech*, 11.09.2006.
- Farage N. (2013a), *Nigel Farage's Speech at the UKIP Conference – Full Text and Audio*, w: „The Spectator” 20.09.2013.
- Farage N. (2015), *The Main Parties Don't Listen to the Working Classes*, „Evening Standard”, 10.03.2015.
- Ford R., Goodwin M. (2014), *Revolt on the Right: Explaining Support for the Radical Right in Britain*, London.
- Gagatek W., *Referendum brytyjskie w 2016 r. z perspektywy teorii formowania się preferencji państw członkowskich UE*, w: „Studia Europejskie” 2018 nr 1: 69-88.
- Galent M., *Psychografia, emocje społeczne i nowe formy komunikacji politycznej*, w: „Zeszyty Prasoznawcze”, 2017 nr 2:265-281.
- Geddes A., *The EU, UKIP and the Politics of Immigration in Britain*, w: „The Political Quarterly” 2014 nr 3:289–295. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12095>
- Gibbins J. E., 2012, *British discourses on Europe: self/other and National identities*, Birmingham.
- Gifford Ch., *The People against Europe: The Eurosceptic Challenge to the United Kingdom's Coalition Government*, w: “Journal of Common Market Studies” 2014 nr 3: 512-552.
- Goodwin M., Dennison J. (2018), *The Radical Right in the United Kingdom*, w: Rydgren Jens (red.), *The Oxford Handbook of the Radical Right*, Oxford 2018.
- Goodwin M., Milazzo C. (2015), *UKIP: Inside the campaign to redraw the map of British politics*, Oxford.

- Guerra S. (2017), *Eurosceptic Voices: Beyond Party Systems, Across Civil Society*, w: Caiani M, Guerra S. (red.), *Euroscepticism, Democracy and the Media Communicating Europe, Contesting Europe*, Palgrave Macmillan.
- Haesly R. (1999), *Types and Levels of European Attachment in Scotland and Wales*, Pittsburgh.
- Hawley G. (2017), *Making Sense of the Alt-Right*, New York.
- Hobolt S. B., Spoon Jae-Jae, Tilley James, *A vote against Europe? Explaining defection at the 1999 and 2004 European Parliament elections*, w: „British Journal of Political Science” 2009 nr 1: 93–115. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0007123408000422>.
- Kaczorowska M., *Krajobraz polityczny po Brexicie*, w: „Sprawy Międzynarodowe” 2016 nr 3: 39-61.
- Kallis A. (2018), *The Radical Right and Islamophobia*, w: Rydgren Jens (red.), *The Oxford Handbook of the Radical Right*, Oxford 2018.
- Kavanagh D., Cowley Ph. (2010), *The British General Election of 2010*, Palgrave Macmillan.
- Kopecy P., Mudde C., *The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe*, w: “European Union Politics” 2002 nr 3: 297:326. DOI <https://doi.org/10.1177/1465116502003003002>
- Koszel B., *Brexit w polityce europejskiej Niemiec*, w: „Przegląd Politologiczny” 2018 nr 1: 119-131.
- Kulakowska M., *Kwestia migracji w kampanii referendalnej dotyczącej brytyjskiego członkostwa w Unii Europejskiej*, w: „Politeja-Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2017 nr 14: 45-64.
- Lacey N., *Populism and the Rule of Law*, „Annual Review of Law and Social Science” 2019 t. 15: 79-96.
- LeConte C. (2010), *Understanding Euroscepticism*, 2010, Londyn.
- Lord A. (2012), *‘They’re Thinking What We’re Thinking’. Understanding the UKIP Temptation*, <http://lordashcroftpolls.com/wp-content/uploads/2012/12/THEYRE-THINKING-WHAT-WE-RE-THINKING.pdf>, (dostęp 14 listopada 2019 r.).
- Lynch Ph., Whitaker R., *Rivalry on the right: The Conservatives, the UK Independence Party (UKIP) and the EU issue*, „British Politics” 2013 nr 3: 285-312.
- MacMillan C., *Reversing the Myth? Dystopian narratives of the EU in UKIP and front national discourse*, w: „Journal of Contemporary European Studies” 2018 nr 1: 117–132. DOI: <https://doi.org/10.1080/14782804.2017.1304900>.
- Meislová M. Brusenbauch, *A Single-Issue Party without an Issue? UKIP and British 2017 General Election*, w: „Acta Politologica” 2018 nr 3: 1-19.
- Mellon J., Evans G., *Class, Electoral Geography and the Future of UKIP: Labour’s Secret Weapon?*, w: „Parliamentary Affairs” 2015 nr 2: 492-498. DOI: <https://doi.org/10.1093/pa/gsv013>
- Moroska A. (2009), *Partie prawicowego populizmu – próba zdefiniowania zjawiska*, w: Mickiewicz P., Wyligala H. (red.), *Dokąd zmierza Europa: nacjonalizm, separatyzm, migracje – nowe wyzwania Unii Europejskiej* (129-147). Wrocław.
- Murphy J., Devine D., *Does Media Coverage Drive Public Support for UKIP or Does Public Support for UKIP Drive Media Coverage?*. „British Journal of Political Science” 2018: 1-18. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0007123418000145>
- Musiał-Karg M., *Operacje Brexit. Brytyjskie referenda z 1975 i 2016 roku*, w: „Acta Politica Polonica” 2016 nr 3: 5–18. DOI: 10.18276/ap.2016.37-01
- Musiał-Karg M., *Referendum jako instytucja wpływania na przyszłość zjednoczonej Europy. Brexit a kształt Unii Europejskiej*, w: „Rocznik Integracji Europejskiej” 2017 nr 11: 225-240. DOI: 10.14746/rie.2017.11.16.
- Pająk S., *Droga do Brexitu: dwa oblicza eurosceptycyzmu na przykładzie Partii Konserwatywnej oraz Partii Niepodległości Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii*, w: „Piotrkowskie Zeszyty Historyczne” 2017 nr 1: 169-188.

- Peck Tom (2016), *Nigel Farage's triumphalist Brexit speech crossed the borders of decency*, „The Independent” 24 VI 2016, <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-recession-economy-what-happens-nigel-farage-speech-a7099301.html> (dostęp 14 listopada 2019 r.).
- Riedel R., *Brytyjska polityka europejska jako wyzwanie dezintegracyjne*, w: „Studia Europejskie” 2018 nr 1:23-43.
- Sadowska-Wieczek E., *Eurosceptycyzm w Doktrynie Partii Konserwatywnej*, w: „Politeja” 2017 t. 46: 5-22. DOI: 10.12797/Politeja.14.2017.46.01.
- Shipman T. (2016), *All Out War: The Full Story of How Brexit Sank Britain's Political Class*, London.
- Spiering M. (2014), *A Cultural History of British Euroscepticism*, Amsterdam.
- Szczerbiak A., Taggart P. (2003), *Theorising Party-based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality*, „Sussex European Institute Working Paper” nr 69.
- Thompson D. (2012), *UKIP doesn't have a grassroots and has to fight to keep the loonies out*, w: „The Daily Telegraph” 20 IV 2012.
- Todd J. (2016), *The UK's Relationship with Europe Struggling over Sovereignty*, Palgrave Macmillan.
- Tournier-Sol K. (2015a), *Reworking the Eurosceptic and Conservative Traditions into a Populist Narrative: UKIP's Winning Formula?*, w: „Journal of Common Market Studies” 2015 nr 1:140-156. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.12208>
- Tournier-Sol K. (2015b), *The UKIP Challenge*, w: Tournier-Sol Karine, Gifford Chris (red.), *The UK challenge to Europeanization: the persistence of British Euroscepticism*, Springer 2015. DOI: 10.1057/9781137488169
- Tournier-Sol K., Gifford CH. (2015), *Introduction*, w: Tournier-Sol Karine, Gifford Chris (red.), *The UK challenge to Europeanization: the persistence of British Euroscepticism*, Springer 2015. DOI: 10.1057/9781137488169
- UK Euroscepticism and the Brexit referendum*, „The Political Quarterly” 2016 nr 2: 219-227. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-923X.1225>.
- UKIP*, (2016), <https://twitter.com/UKIP/status/695539694143197184?s=20> (dostęp 14 listopada 2019 r.).
- UKIP*, (2017b), *Policing, Prison, Punishment*, <http://www.worthingUKIP.org/policing-prison-punishment> (dostęp 25 listopada 2019 r.).
- UKIP*, 2010, *UKIP 2010 Manifesto: Empowering the People*.
- UKIP*, 2010, *UKIP Policy Statement: Cultural Manifesto. Restoring Britishness*.
- UKIP*, 2015, *UKIP 2015 Manifesto: Believe in Britain*.
- UKIP*, 2017a, *UKIP 2017 Manifesto: Britain Together*.
- Usherwood S., *The dilemmas of a single-issue party: The UK Independence Party*, „Representation” 2008 nr 3: 255-264. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/00344890802237023>
- Vasilopoulou S., *European Integration and the Radical Right: Three Patterns of Opposition*, „Government and Opposition” 2011 nr 2: 223-244. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2010.01337.x>
- Vasilopoulou S. (2018), *The Radical Right and Euroscepticism*, w: Rydgren Jens (red.), *The Oxford Handbook of the Radical Right*, Oxford 2018.
- Whitaker R., Lynch Ph., *Explaining Support for the UK Independence Party at the 2009 European Parliament Elections*, w: „Journal of Elections, Public Opinion and Parties” 2011, nr 3: 359-379, DOI: 10.1080/17457289.2011.588439.
- Widfeldt A., Brandenburg H., *What Kind of Party Is the UK Independence Party? The Future of the Extreme Right in Britain or Just Another Tory Party?*, „Political Studies” 2018 nr 3: 577-600.

Williams M. Hale (2018), *The Political Impact of the Radical Right*, w: Rydgren Jens (red.), *The Oxford Handbook of the Radical Right*, Oxford 2018.

Zuba K., *Rywalizacja międzypartyjna i wewnątrzpartyjna w kampanii referendum europejskiego w Wielkiej Brytanii z 2016 roku*, w: „Politeja-Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2017 nr 14: 22-44.

Żukiewicz P., *Umowa poparcia dla rządu mniejszościowego – zagrożenie dla demokracji westminsterskiej? Przypadek brytyjskiego porozumienia Partii Konserwatywnej i Demokratycznej Partii Unionistycznej z 2017 roku*, w: „Studia Politologiczne” 2018 t. 47: 54-67.

Dr Tomasz Czapiewski, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie, Uniwersytet Szczeciński (tomasz.czapiewski@usz.edu.pl)

Słowa kluczowe: Partia Niepodległości Wielkiej Brytanii, UKIP, eurosceptycyzm, Brexit, populizm, imigracja

Keywords: *United Kingdom Independence Party, UKIP, Euroscepticism, Brexit, populism, immigration*

ABSTRACT

The aim of the study is to analyse the programme of the United Kingdom Independence Party (UKIP), which created the Eurosceptic discourse in the UK in the 21st century. The main hypothesis of the study is that the party's programme was based on three key foundations, not just Euroscepticism. The essential timeframe for the research was set for the period 2006-2016, although references to the earlier and later period of the party's activity are occasionally included. The basis for the research was the examination of manifestos and other party documents, but also broadly understood activities of politicians, including statements of party leaders, taking into account their functions in gaining voters' support.

It was concluded that the party's programme appeal was based on Euroscepticism, hostility to immigration and populist antielitism.

The analysis was complemented by an indication of the special role of the European Parliament, avoidance of accusations of racism and a populist approach to security issues. It also presents an assessment of the position of UKIP in 2016-2019 as a return to the status of a marginal party whose further existence is unsure.



NASZE WYDAWNICTWA

INSTYTUT ZACHODNI

ul. Mostowa 27, 61-854 Poznań

tel. +61 852 28 54

fax +61 852 49 05

e-mail: wydawnictwo@iz.poznan.pl

Daniel Brewing

W cieniu Auschwitz. Niemieckie masakry polskiej ludności cywilnej 1939-1945

Seria „Przekłady Instytutu Zachodniego”

Tłum. z niemieckiego Roman Dziergwa

397 ss., format A5, oprawa miękka, data publikacji wrzesień 2019 r.

Cena 35 zł

Jest to pierwsza w zachodniej historiografii monografia analizująca niemieckie masakry polskiej ludności cywilnej w okresie okupacji 1939-1945. Na podstawie archiwalnych źródeł niemieckich i polskich, protokołów z powojennych przesłuchań sprawców oraz relacji tych, którzy ocalili z hitlerowskich „pacyfikacji”, autor szczegółowo i w nowatorskiej formie przedstawia okoliczności, w jakich na terenie okupowanej Polski dochodziło do tego szczególnego rodzaju zbrodni wojennych. Swoją uwagę skupia na motywach sprawców i późniejszych próbach usprawiedliwiania tych czynów. Dodatkowym walorem książki jest rozdział przedstawiający niepowodzenia zachodnioniemieckiego wymiaru sprawiedliwości w zakresie karania sprawców zbrodni.